

de herfst van '42 werd minister Soejono's voorstel om in de 7 december-toespraak Indonesië's zelfbeschikkingsrecht te erkennen door het tweede kabinet-Gerbrandy met twaalf stemmen tegen één (die van Soejono) verworpen, zij het dat in die toespraak toch één passage kwam die, geheel in de lijn van het sinds 1901 gevolgde ontvoogdingsbeleid, de deur naar de erkenning van dat recht op een kier zette – de passage namelijk waarin de koningin getuigde van 'het besef dat geen politieke eenheid en verbondenheid op den duur kunnen blijven bestaan die niet gedragen worden door de vrijwillige aanvaarding en de trouw van de overgrote meerderheid der burgerij.'

Na de Tweede Wereldoorlog bleef de Amerikaanse publieke opinie even anti-koloniaal als zij voor en tijdens die oorlog was geweest – dat was een factor waarmee het *State Department* voortdurend rekening hield. In juli '46 werd de onafhankelijkheid der Philippijnen een feit.¹ Wat Indië betreft, memoreerden wij al dat de Amerikaanse autoriteiten niet in de te voorziene moeilijkheden tussen Nederland en de Indonesische nationalistenvervikkeld wilden worden?² – dat hadden zij al vóór Japans capitulatie duidelijk gemaakt, o.m. met hun mededeling, eind juli '45, dat aan de mariniersbrigade geen nieuwe, uit Nederland afkomstige vrijwilligers mochten worden toegevoegd. Die lijn werd doorgetrokken: in oktober vernam het kabinet-Schermerhorn dat alle *lend-lease*-tekens verwijderd moesten worden van Amerikaanse auto's en vrachtauto's, die in Indië werden of zouden worden gebruikt, dat de op Luzon (de Philippijnen) geconcentreerde bevrijde Nederlandse en Nederlands-Indische krijgsgevangenen hun uit Amerikaanse voorraden geleverde wapens moesten teruggeven en dat de verkoop van een grote partij, op Australisch-Nieuw-Guinea liggende Amerikaanse wapens (ca. 25 000 karabijnen met de daarbij behorende munitie) niet zou doorgaan. Niet alleen het kabinet-Schermerhorn en van Mook kregen met dat Amerikaanse gebrek aan medewerking te maken maar ook Mountbatten: hem werd midden december door Washington meegedeeld dat hij voortaan geen Amerikaanse schepen mocht gebruiken om onder hem dienende troepen naar Nederlands-Indië te vervoeren.

¹ Op economisch gebied behielden de Amerikanen er veel invloed; bovendien sloten zij in maart '47 een overeenkomst met de Philippijnse regering die hun het recht gaf, er negen-en-negentig jaar lang militaire bases in de Philippijnse archipel op na te houden. ² Eerder hebben wij op Java drie groepen onderscheiden: de nationalistenv, de inheemse bestuursaristocratie en de orthodox-Islamieten – gemakshalve zullen wij in dit hoofdstuk veelvuldig voor deze drie het ene begrip 'de nationalistenv' gebruiken.